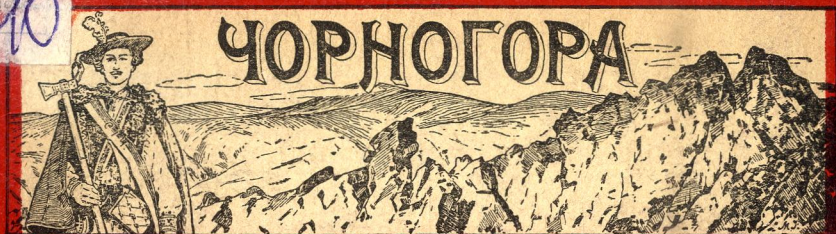

322/4
06
10
Кожда книжочка становить цілість.

Неперіодичне письмо для робітного народу під редакцією
Др. К. Трильовського.

ОСИП МАКОВЕЙ.

З „Подорожи до Київа“.

ВІДЕНЬ. [1922].

Том I.

Накладом „Чорногори“, спілки з о. п.

Ч. 4.

З друкарні Христофа Райсера Синів.

Made in Austria.

105(2-Ув)5-6яБ3 +
243
Кождий, що перечитає, а хочби лише перегляне отсе число „Чорногори“, і кому воно припаде до вподоби — повинен старатися придбати для нас хочби лише **трох** нових передплатників.

Ми дістаємо більше **писем** з признаєм і похвалами для „Чорногори“ як **передплат** — а сего замало! Один з наших читачів назвав „Чорногору“

„великим, культурним ділом“.

Ми вдячні йому і другим нашим прихильникам за слова признання і заохоти, але — як сказав раз один московський письменник: **„соловія назнами не кормять“**. Покажіть ділом Вашу прихильність для сего **„культурного діла“!**

Возьміть також на увагу страшну дорожнечу з якою наше видавництво мусить боротися: ось лише кліші до образків помічених в ч. 4. „Чорногори“, стояли над 60.000 кор., а ціна їх що два місяці майже подвоюєсь.

Ширячи і підпомагаючи „Чорногору“, Ви допомагаєте тим самим осягнути ціль, яку собі „Чорногора“ поставила:

піднести уровень культурний нашого народа,

защепити у нім гарні, чоловіколюбні почування, навчити його цінити нашу героїську минувшину і нашу теперішню боротьбу за самостійність.

По здичині, яке принесла світова війна, — в часі, коли дурійка шпирена московськими неоповідальними розбивачами робітничої єдності обхопила значну часть нашого робітництва — має таке видавництво, що приборкує пристрасти а розбуджує визні, шляхотні почування — велику місію перед собою. Бо-ж не масові убійники приносять людству гарнійшу будучність, а ті, що учать народ ужити всіх своїх культурних сил для її позискання.

Тому — ширіть „Чорногору“. — Вона подає своїм читачам і розраду і науку; вона защеплює в їх серцях любов до свободи і охоту до боротьби за неї, — а тим самим вона кладе кріпкі основи для будучої слави і щастя Українського Народа!

Видавнича спілка „Чорногора“.

Державна першодрукарня
наукова бібліотека

№

7099

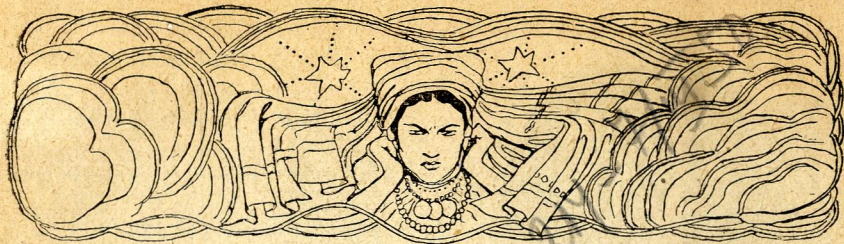

Рисунок Бурачка.

ОСИП МАКОВЕЙ.

З „Подорожи до Київа“.

Від редакції: *Осип Маковей* їздив в р. 1895 до Київа і під вражінням сеї подорожи написав сю поему. Вона вийшла в р. 1896 в додатку до „Буковини“ а потім особною відбиткою в кількох сотках примірників, так, що вскорі сеї надзвичайно важний і гарний твір попав в повне забуття. „Вернигора“ видала його на ново і ми подаємо тут дві його частини.

Прінципіально.

У Київі казку почув-я одну...
Тай дивна-ж, нелюдська то
казка!

Не вигадки каже, а правду
страшну, —

Послухайте-ж ви, коли ласка:

З холодної півночі хмари
пливуть,

А з чорними хмарами зливи,
І води мутні заливають кругом
Степи українські і ниви.

Заскочила повінь убогу вдову,
Хатину її підмулила,
Світами криваве добро роз-
несла

І бідну вдову затопила.

Пірнула вдова і добилась на
верх,

Пливе, поринає, аж гляне:
До берега вже недалеко плисти,
Та сила у неї вже вяне.

А берегом два удовиці снии
Зажурені повагом ходять,
Стають і гадають, що діяти їм,
І вчену розмову заводять.

І каже молодший: „Нам треба
вперед

Се прінципіально рішити,
Чи взагалі варто людині котрій
На світі терпіти і жити.

Не варто, гадаю; сказав же
кобзар:

На світі все йде, все минає;
Куди воно ділось, звідкиля
взялось,

І дурень і мудрий не знає.

Не знати-ж, куди ми подіне-
мось раз

І по що нам тут бідувати,
То краще й не жити; то краще
буде,

Як згине хоч зараз і мати.“

Др. Осип Маковей,
ур. 1867 р. в Яворові.
Проживає в Заліщиках.

А старший на те: „Я поставлю
не так
Питання се принципіальне,
А радше ось як: чи життя на
землі
У самій основі моральне?

Воно неморальне, бо люди
живуть
Без найвищого ідеалу,
Лиш родяться, плодяться вічно
і мруть, —
То краще хай гинуть помалу“.

І каже молодший: „Все-ж ма-
тері жаль!
От може би скочити в воду?
Се-ж мати! Годиться, щоб син
їй поміг;
Яку я їй вдію сим шкоду?“

А старший на те: „Пострівай,
се не так!
Се принципіальне питання!

Тут діло у сьому, які до
людей
Дозволено ставити жадання?

Такі, щоб ніхто з нас обме-
жень не чув
В своїй особистій свободі
І жертвою другим не кривдив
себе,
Бо жертви жадати вже годі!“

І каже молодший: „Се так? я
забув...
Так ми вже принципи-сі знаєм,
А ось ще питання: пусте все
життя,
А ми умирать не гадаєм“.

„Гм, — думає старший — се
правда, лиш тут
Потрібно ще інше рішити:
Чи можна вбивати себе, як
життя
Не стоїть того, щоби жити?“...

І довго ще радили вчені сини.
Брат старший уже аж заївся:
Усе принципіально рішали
вони,
Аж поки молодший зжалівся:

„Ей брате, лишім ми питання
отсі,
Ратуймо ми неньку, та швидко!
Де ділася, бідна? Ще хвиля
тому
На водах було її видко!“...

Не видко вже неньки! сумують
сини,
Що згинула так нещасливо;
При березі, де потопала вона,
Лиш філі клекочуть бурливо...

Воскресення.

Далеко на заході
сонце пекуче
Горить над полями,
як грань;
Чарівно сіяє про-
міння лискуче
У золоті київських
бань.

І легіт летить, немов
віддих глибокий,
По денній степовій
жарі;
Втомився і я і си-
джу самотній
Над синім Дніпром
на горі.

Брама, що веде до Михайлівського монастиря в Києві.
(Рисував за Іжаковичем-Гавлічек).

Ослабло вже тіло і очі вже
сонні
Все бачать неначе в імлі,
І тільки думки ще не сплять
невгомні,
Вганяють по небі й землі.

Чи бачиш? Ось сонце ще бли-
сло й потахло
І сумерк рожевий наляг,
Довкола церковним кадилом
запахло
І спів залунав на полях.

Заграли у дзвін на софійській
дзвіниці
І гомін далеко пішов —
І враз в українській озвались
столиці
Всі дзвони аж сотні церков.

Так грімко і сумно заграли
всі дзвони,
Аж київські гори стряслись,

Закракали на деревах гайво-
рони
І в небо високо знялись.

Чи чуєш, як грає музика туж-
ливо
На тисячі труб і скрипок?...
Пливуть по Дніпрові судна так
сонливо
На них мільйони свічок.

На перших суднах не шумить
то діброва,
То ліс хоругов так шумить —
На чорнім судні домовина ке-
дрова,
А в ній Україна лежить...

Дніпром, берегами сини
України
Ступають у тихій журбі,
У воздухі легкі козацькі
тіни
Проводять покійну собі.

І всі величають її за ту силу
І славу, що мала давно,
Та гучно проводять в далеку
могилу

У Чорнеє море на дно...

В столиці її ще в останнє за-
дзвонять,

В останнє поклоняться їй, —

У морі глибокім її похо-
ронять

І вічна пам'ять по ній!...

Не чути ніде ні плачу ні роз-
пуки,

Холодні серця, як леди; —

Зітхають з тяжкого терпіння
і муки

Одні лиш старезні діди.

І вся похоронна дружина спи-
нилась

На березі й водах Дніпра,

Щоби зі столицею ще розпо-
стилась

На віки Україна стара.

А з Київа вийшов у пристань
Дніпрову

Дітей українських гурток

І на домовину України ке-
дрову

Поклав із васильків вінок.

І сплакали діти, побачивши
мертву,

Як тихо лежала сумна:

„Дамо свою кров і життя їй
у жертву,
Нехай лиш воскресне вона!“

*І груди наставили, кровця не-
винна*

*Знід серця дітей потекла, —
Лиш краплю дала їй кождіська
дитина*

І мати уже ожила...

Сама піднялася в своїй домо-
вині,

Як сонце зійшла між людей,
І гамір пішов в похоронній
дружині

Про чудо невинних дітей.

І всіх здивували похоронні
дзвони,

Вклонилися їй до землі;

„Дзвонить у всі дзвони не на
похорони,

А на воскресення її!“

Заграйте, музики, весело і живо,
Покиньте жалібні марші;

Нехай нам ся днина минає
щасливо

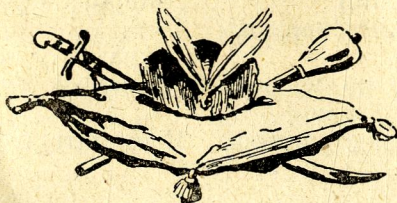
І легко буде на душі!

*Нова Україна повстала
сьогодня,*

Іде покоління нове, —

*Нехай же лунає скрізь слава
народня,*

Нехай Україна живе!“

ВІРА ЛЕБЕДОВА.

Малий Гуцулик.

Звинно, як дика коза, спинався він на стрімку гору, що виросла понад шумлячим Черемошем. Його струнка стать в короткім китари, широкій кресани і легоньких постолах лиш маяла по вузкій стежині. Там низом під горою котить сріберний Черемош свої зимні філі, а лучі вечірного сонця золотою стяжкою плигають по колибаючімся плесі. Малий Гуцулик жваво ступає вперед, а в руках у нього вирізуваний топірець. За ним іде товариство, зложене з двох старших панів і пані, молодого панича, двох панночок і хлопця літ десяти. Се гості, що приїхали з міста, побачити гори, налюбуватися красою карпатської природи. Данилко їх проводирем. Мовчки ступають усі; дорога важка для панських ніг, звичайних ходити по рівних міських хідниках. Врядигоди приставкують відотхнути і поглядіти в низ. Ах! як то глибоко! аж в голові крутиться! оден схиблений крок, і смерть жде тебе в зимних водах Черемоша. Лиш Данилко, син тих гір, мов і не чує утомлення.

На малій рівнинці в половині гори здержуються, щоби відпочати. Пани розпускають парасолі, пані виймають закуску з кошичків. Данилко сідає осторонь від них на широкім камені, що повис над роззявленою деброю. Сидить неначе на коні і вимахує топірцем. Пани розмавляють між собою. Гуцулик розуміє їх, хоч они й не по українськи говорять.

— Тут мабуть — каже старший з панів — мав скриватися славний опришок, Довбуш, що то довгий час був пострахом Косівщини та Покутя. Гуцули оповідають, буцім в сій горі ховав він свої скарби, добути рабунком. У них він героєм.

— Гарні в них герої! — засміявся злобно молодий панич о тонкій шії і блідім лиці. — Та они всі мають вигляд опришків, і я не відваживбися хоч би з отсим малим пускатись сюди сам ночію.

— Ах! ті Українці справді ні історії, ні літератури не мають! — запишала ніжна панночка, глумливо підносячи губи. — Такі опришки, як Довбуш — такі варвари, як козаки — се їх богатирі, а такий хлоп, Шевченко, у них найбільший поет. Куди їм рівнатися з нами! Ми маємо цілі легіони славних вождів, що проливали кров за відроджене вітчизни, і сотки ще славніших письменників і других артистів, що добули собі світову славу.

— Я помітила — відозвалася старша пані — що ті Гуцули

Збори Січові в Яворові, пов. Носів (Гуцульщина).

Знімка зроблена перед світовою війною.

дуже лакомі на гроші. Ось вчора за кілька склянок молока там в долині казала собі якась жінка добре заплатити.

— О! вони здирають нас, де можуть! — перебив панич — а ще як знають, що мусиш заплатити, бо нігде нічого не дістанеш, хоч гинь. А були ви коли в їх хатах? Бруд по коліна, нікуди й ступити. Сего не доводилось мені бачити між нашим простим народом!

— Що ти рівнаєш сих до наших! — з негодованєм закликала знов панна. — Се звичайно ще дикий, зовсім некультурний нарід і таким через своє лінивство по вік остане.

Данилко сидить осторонь і слухає. Його густі брови грізно здвигаются над темними очима, губи затискаються до крові, а рука щораз завзятійше вимахує топірцем. В его серці накипає жаль до сих ось людей, що прийшли на его рідну землю зневажати єї синів. Він глядить на дівчину і знов у пропасть.

— Таке слабе, а таке лихе на язик — думає — одною рукою швирнув бим її там в низ, кісточок би не позбирала!

Пек ти! — спльовує, що така гадка прийшла йому до голови — ще би марою страшила наших людей по ночах. Оттак лишити їх ту, а самому стрибнути в бік до села, най шукать дороги, коли такі мудрі! Та ні! наймився, треба довести — сказали би, що Гуцул зрадливий. Чи правда все оно, що сі ось на нас наговорили? — зітхає хлопець. — Не знаю, де мені і знати неписьменному. Коби був учився, то відрубав би їм не так! Но йому сердезі годі було вчитися, коли дома нужда, ще й татови колода в лісі ноги поломила, змалку вже треба було на хліб робити. Та мабуть не всі такі дурні як він, таж з їх села вчаться хлопці в школах гон аж у Львові. Гуцули ще не вся Україна! А той панич, що є тепер в учителя має стільки книжок і читає з них по нашому таки людям, що аж плачуть бувало. Мусять мати і вони своїх героїв, бо-ж не дармо згадують в піснях про якихсь то богатирів; мусять мати, він чує се своїм придавленим серденьком, що і поза ними славна подіями минувшість! А гроші здирала з панів хиба стара чарівниця Каргутиха, а другі беруть, як слід. Годі-ж бо й свою тяжку кервавицю давати дурно, у них і так не багато достатків, маржинка сего року вигибла, вісик град вибив...

Пани відпочали, встають до дальшої дороги. Встає і Данилко зі свого камінного коня, веде дружину аж ген під сам шпиль велитньої гори. Він нароком вибирає тепер що найприкрійші стежки, по котрих сам легко і швидко мчить. Та прочі не в силі його дігнати. Вони пристають, совгаються по дрібних камінцях, що вкрили збоче гори, пані і панич викрикують пискливо на кожній більшє стрімкій скрутині.

— Ади! які відважні — глядять на них з погордою Данилко — знать вони лиш на язики такі герої! Великий хлопець, а боїться ногу поставити! І з таких то слабодухів виростають їх богатирі...

Дальша дорога стає рівнішою. Пани починають співати, но уривають задихані, станувши на самім шпилі. Прегарний вид розікрився на синій Черемош і ланцухи околичних гір.

— Що за чудова країна! — чути голоси одушевлення. З полонин понеслася пісня вівчаря. Чужинці слухають в задумі тужливих звуків, лунаючих горами.

— Гарна пісня! — хвалять — лиш така сумна...

— Як наша доля — думає Данилко і він гордим зором поводить довкола, немов пишаєся красою своєї землі.

— Ах! — скрикнула панночка, що стояла край дебри, де бистрий, гірський потік шумів по камінях. Її капелюшик

Гуцульське весіле.

Рисунок Рибковського.

упав якось в низ і котився по стінах прогалини. Та ось митю, відкинувши топорець, збігав вже Гуцулик в долину, і заки пани очунали з тревоги, стояв при них з капелюхом в руці, неначе й нічого не було.

— Зух хлопець! спуститися в таке пекло! — дивувався панич, поглядаючи в яр, в котрім шуміло і клекотіло, як в справдішній чортівській печері.

Малий хлопчина показував вітцеві топірець Данилка.

— Містерно вироблена штука! — став старший пан обзирати вирізки — чи то ти робив, хлопче?

— Я сам — відказав Данилко — у мене дома ще два красні. Та се простенькі всі. Коби ви побачили, які топірці і пістолята висипує старий Мадрас, є на що подивитися!

— То межі вами правдиві артисти — говорять пани — а хлопчина не попускає з рук гарної бардки.

Стали сходити з поворотом коротшою стежкою і ось небавом опинилися на широкій доріжці, що простувала у село.

— А чи не продав би ти нам сего топірця? — поспитав старший пан — заплатимо тобі добре — і простягнув срібний ринський Гуцуликови.

Данилко мов не чув. Він глядів просто себе. Перед ним

Гуцули, церковні братя з Жабя-Ільці ідуть колядувати.

видніло його рідне село, сповите сяєвом заходячого сонця. Ширококрилий орел шибував горою понад верховіття дерев, ген-ген в долині на ліво блищав трираменний хрест деревляної церковці — з полонин звеніла протяжним гомоном гудьба трембіти. Він глибоко потягнув грудьми вечірний легот, що залітав з Черемоша і промовив:

— Топорець возьміть собі даром, покажете тим панам в місті, най знають, що і Гуцули не такі дурні, як вони думають. А ось вам гроші, котрі ви дали передше — говорив, витривавши з череса срібняки — не возьму їх від тих, що зневажають мій нарід. Не дуже й ми лакомі на них! За молоко обдерла вас стара Каргутиха, зайшла циганка, не Гуцулка. А ви, пани, знайте: бідні ми лиш і пригноблені, тому і темні та коби ми мали правдиву свободу, то в неоднім перегнали би ми вас мудрих і відважних. А тепер прощайте! ся стежка веде вже прямо в село.

Він махнув широко крисаною по руці, що витягала гроші, і заки товариство отямилася з дива, шез між кущами ялівцю поза горою: лиш чутно було, як падали потручвані постоломи камінці, та звеніли розсипані гроші, що котилися на дно шипучого потоку.

Група членів рух. товариства „Січ“ у Відни.

Сидять (з лівого на правий бік): А. Негович, осавул; Євгенія Черкасенко, четар; І. Мельник, кошовий; Др. К. Трильовський, голова У. Січ. Союзу; В. Мацілинький, скарбник. — Стоять: Бойчук, Петраш, Мельнерович, четар; Павлюк, Б. Яворський, Данилюк, б. кошовий; Бокало, обозний; пр. Михалець, Демчина, б. писар; Видиш.

Товариство руханкове „Січ“ у Відни.

Робітниче товариство руханкове (гiмнастичне) „Січ“ у Відни założено на весні 1921 р. за почином „Українського Січового Союзу“, зглядно його голови. Воно гуртує у себе укр. робітників і інтелігентів. Першим кошовим товариства був М. Данилюк, другим М. Мельник, учителем а пізнійше і осавулою А. Негович. В червні 1921 р. делегація „Січі“ зложена з 13 осіб, брала участь в робітничій „Олімпіаді“ в Празі, як се описано в ч. 3 „Чорногори“, Том I. Дня 8. жовтня 1921 р. устроїла „Січ“ перший публічний руханковий виступ в салі „купецького товариства“, котрий випав дуже гарно. З'осібна подобались усім вправи Січовичок, убраних в жовтосині однострої з червоними лентами. Товариство удержує дружні зносини з віденськими чеськими робітничими товариствами „Dělnické tělocvičné jednoty“. Делігати сих товариств, що були яко гості на січових вечерницях

дня 8. жовтня 1921 р., написали потім дуже прихильну оцінку січових вправ в „*Dělnických Listach*“, що виходять у Відни.

Український народ знає добре оцінити значінє „Січей“ з часів перед світовою війною. Але ще більше значінє мають „Січи“ для нашої будуччини. Тому всюда — чи то на українських землях, чи то на чужині, де живе хоч би 10—20 Українців, треба закладати січові товариства, про що ближші інформації уділяє радо голова „*Закордонного Січового Комітету*“ Др. Кирило Трильовський у Відни. Його адреса звучить: *Wien XVIII, Martinstraße 13 (Europa, Austria)*.

З'осібна у всіх укр. таборах на чужині треба безумовно закладати „Січи“. Вони повинні брати в свої руки усю про-світно-організаційну роботу.

Вже самі назви старшин: кошовий, осавул, обозний — відновляють давні українські традиції, підбадьорюють та скріпляють віру у кращу будуччину нашої Вітчизни!

Земляки!

Хто-ж не знає з Вас наших славних Товариств Січових, хто не був коли на яким „січовім святі“, чие серце не билося скорше, чия грудь не сповнялася радістю на вид стрійних січових рядів, ступаючих вперед при звуках пісень, під лопіт малинових і жовто-синіх січових прапорів?

Вони, тії наші „Січи“ розрухали пригноблений наш нарід в Галичині і на Буковині, вони розбудили у нім почутє свого людського і національного достоїнства, вони обновили традиції наших давних боротьб за волю, вони й стали підставою нашого славного легіону „Українських Січових Стрільців“, що дав потім почин до організації „Січових Стрільців“ на Великій Україні!

Правда — невзгоди послідних часів перепинили наш січовий рух і наші „Січи“ в Галичині і на Буковині не мають тепер змоги розвинути якої небудь явної діяльності. — Так само на Великій Україні неможлива докищо січова робота, хоч в р. 1919 ми бачили там дуже гарні її початки.

Та тим більший обовязок мають ті Українці, котрих судьба кинула за межі рідного краю — пильнувати Січової Справи і уважати, щоби таке гарне народне діло не припинилося. Ми мусимо перетривати лихоліте і приготовлювати за грани-

цею се, чого буде потреба для продовжування нашої роботи тоді, коли повернемо до рідного краю, або коли взагалі обставини у ній зміняться так, що можна буде знова розвинути січову діяльність. Надто треба нам також прийти з помічю нашим землякам на Підкарпатській Україні, котрі вже прийшли до такого ступени розвою, що і вони мусять перевести у себе січову організацію. ●

Наша робота за кордоном мусить обіймати ось що:

1) видаване січових статутів, відозв, підручників до вправ і для організації;

2) устроюване курсів для січових інструкторів;

3) закладане товариств січових у місцевостях, де живе більше наших емігрантів, у таборах і т. ин.

В цілі переведення сеї роботи з'організувалися ми в „*Закордонний Січовий Комітет*“ і отсим звертаємося до наших Земляків так за кордоном як і в ріднім краю (о скільки сей голос дійде до них) з горячим покликом:

Поспішіть з матеріальною помічю Січовій Справі! Присилайте добровільні датки — хочби і невеликі на руки нашого скарбника під адресою: *Bohdan Prystaj*, Wien IX, Rufgasse 2, III./13 (Europa, Austria).

Не легковажте сеї справи! Хто хоче обезпечити своему народови будучність — мусить для неї працювати або бодай матеріально помагати сим, що для неї працюють. Не викручуйтеся рутенським способом, що — най другий дасть. Не дати на таку важну справу — се очевидний гріх проти власного народа!

Наші видатки — се головно видатки на друк і папір, а се стоїть тепер величезні суми. Та ждати годі і робота мусить бути зроблена.

Поможіть же їй та не відкладайте помочи!

Здорові були!

Відень, в січні 1922 р.

Закордонний Січовий Комітет:

Б. Пристай,
скарбник.

Др. К. Трильовський,
голова.

П. Стратійчук,
писар.

І. Околот,
заст. голови.

Др. К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ.

Батько і син.

(Симеон і Др. Іларій Свенціцькі.)

Отсе два мужі заслужені для нашого народа: батько і син.

Батько — скромний народний учитель, що через довгі роки сів зерно науки межі многотисячну громаду селянської дітвори і отвирав перед нею двері до святині знання та визшого образования, а попри се працював еще і яко громадянин, яко провідник і дорадник її батьків. Син — український учений, кустос Національного Музею у Львові, університетський професор. Оба невтомимі робітники на поли народного образования, оба вірні сини але і слуги свого народа, оба характерні і неподатливі; оба на свій спосіб шукають правди та ідуть в сей бік, де після свого переконання сподіваються її найти.

З батьком вьжуть мене дуже близкі звязи: він учив мене азбуки, подав мені перші відомости потрібні для дальшої науки, а надто заціпив у мені любов до рідної мови і до рідного народа.

Було се як раз 50 літ тому, в осени 1871 року в Острові, малім селці, що лежить між спливом річок Полтви та Голіпрки, недалеко Красного і Буська. Памятаю як сегодня ту хвилю, коли прийшов він до мене на першу годину науки. Була пообідна пора: моя мама пекла хліб у кухні. Я бігав то до неї, то до сусідного покою, звідки через „склянні“ двері виходилося на рундук від улиці.

Нараз отвираються ті „склянні“ двері і входить до комнати пан в чорнім одію і з чорною бородою та несе перед собою в руці дві грушки: подовговасті, жовті, декуди з чорними пятнами.

Се і був мій учитель — Симеон Свенціцький, що мешкав зараз через улицю, в народній школі. — А ті дві грушки, призначені для мене, а ще більше його лагідні, прихильні слова позискали мене на все для нього, і я не годен доси забути на них, як не годен ніхто з мого серця вирвати тої любови до рідного народа, яку він виціпив у мені.

У нас дома говорилося по польськи, а моя бл. п. тітка Марія, дівчина ідеальної краси, научила мене по польськи „Ойчєнаш“, чим я, коли моя мама власне з Буська з торгу вернула — дуже перед нею чванився.

Мій учитель казав мені учитися наших молитов і напудив мене, що як не научуся їх до великодних свят, то буде біда, бо на великдень прийдуть Москалі і будуть всіх тих різати, що не вміють наших молитов. Я се собі взяв дуже до серця

Др. Ілярій і Симеон Свенціцькі.

мунардів“. На них мстилася французька зольдатеска за буки, яких немало набралася від Прусаків.

П. Свенціцький не поперестав однак лише на шкільній науці. Я навчився читати дуже скоро, так, що він почав мені давати уже в першій клясі до читання різні книжочки, головню виданя М. Білоуса з Коломиї.

Була там брошурка про „Луця Заливайка“ а далі про „Діда“. Вона зачиналася словами:

„Ктож не видів вже з вас діда,
Що го згнула втрое біда.“

та уділив сеї вістки і нашим слугам, коли власне з ложками в руках сиділи навкруг великої миски у кухні. Лише дивувало мене, чого вони так сердечно з мене сміються, коли я і їх до науки молитви під сею страшною загрозою взивав.

Впрочім моя „рутенізація“ пішла скорим кроком наперед, тим більше, що і мій батько обіцяв мені купити маленьку гарматку „картачовницю“ (мітрайлезу). Тоді було власне по німецько-французькій війні, в котрій Французи уживали сих смертоносних орудій. Се їм не багато помогло, тож потім, щоби даром не стояли — уживали їх Французи до розстрілювання своїх „ко-

Книжочка „Чудо яких мало або сила правди“ починалась словами:

„Послухайте отци, матки
Що ся стали за припадки
В селі від нас дуже близько,
Послухайте! Просим низко.

Инша книжочка мала заголовок: „Іванчук Моторний — як душу злому запродав“.

Мій учитель давав мені також часопись для дітей „Ластівку“, видавану „твердим“ Клемертовичем у Львові, а раз з якогось „собрания“ привіз мені „Гостинця з Коломиї“. Були то всьо виданя, що мали величезний вплив на піднесенє народної просвьіти і коли остаточно уґрунтується на міцних підставах українська держава а через се і кацапська агітація стане безпредметовою — будуть мусіли історики нашої культури признати величезні заслуги і значінє, яке мала праця таких людей як Наумович і другі, з'осібна з уваги на піддержанє і скріпленє *відпорности* нашого народа. Не забуваймо, що відпорність і національна характерність Лемків витворилася головнo під впливом сих людей і сих течій. Тому — честь кому честь, а передовсім сим, що своєю працею причинилися до укріплення у нашого селянина того почутя, що він творить щось иншого, щось своєрідного, не се, чим є його вороги. Не забудьмо і на сю твердість і солідарність, яку показали кацапські села (і їх провідники, хоч не ті, що утекли — для кирині на Чехословаччину) в переломовій порі 1918/19 року!

Симеон Свенціцький родився 1842 р. в Камінці Стр. в міщанській сім'ї Теодора С-ого. Там-же скінчив він нормальну школу, та 15-літнім хлопцем дістався до о. Іосифа Красицького в Дернові за дядька. Під руководством сего дядька і визначного знавця обряду приготувався він на дяко-учителя, яким став 1859 в Таданях, де колись дяко-вчителював і його дідо. Хоча в 1864 здав учительський іспит, то сталої посади не одержав до 1895, бо вважали його дуже небезпечним, як твердого Русина з чорним піднебінєм. Невпинною тяжкою працею і великою ощадністю дійшов він одначе до значного на сі часи капіталу 1000 ринських, зложених з дяковчителства і писарки, за які купив у жида в Убиню 1871 цілий ґрунт, доведений згодом до 20 морґів. 1875 оженився в Буську з дочкою міщанина Василя Кучинського Іваною, яка в часі його постійного скитання з посади на посаду вела хозяйство в Убиню і виховувала діти. З дітий живуть —

найстарший син Ілярій, род. 1876 в Буську і три дочки — дві за священниками і одна за учителем. Усіх дітей посилав до шкіл у Львові. Мимо неприхильности влади мав він велике довіря всего повіту, що цінив його велику простоту, правдивість, характерність, людяність і безкористну громадську діяльність. Знаючи вагу освіти з життя німецького і чеського народу, до якого залюбки приглядався ще хлопцем та опісля у Відні і Празі, був Симеон Свенціцький одним з ревних основників у Камінецькому повіті читалень і громадських кас та шпихлрів. Він старався ширити і любов до книжки та газет серед народа, заохочуючи його до членства в Просвіті від 1868 і в Товаристві ім. Михайла Качковського від 1873 р. Хоча сам він — як вихованок Отця Іосифа Красицького, та любитель старини Руси — не захоплювався політичним українофільством 70-тих рр., то все таки він ніколи не належав до ворогів самобутного розвитку свого народа і мимо близького знакомства — як муж довіря старуської партії — з її провідниками (від 1871 р.), він все йшов у національних справах із націоналами, та свої діти виховував на кращих творах українського письменства, яке запопадливо збирав до своєї чималої бібліотеки. Найкращим свідоцтвом його високого розуміння освіти і характерности нехай послужить се: після процесу Наумовича 1882 переведено його до Милятина нов. між Поляків. Першим громадянським кроком його було спроваджене усіх видань „Мацержи Польскей“ і приєднане для сего товариства членів серед милятинських міщан. Коли згодом зговорився з ним син Ілярій за се, то почув від него таке: „Освічений чоловік а тимпаче вчитель має всюди нести світло знаня серед темних, але не тьму ненависти.“ В 1899 пішов він на пенсію, а то з 10-того учительського місця. Він і жінка знищені до тла пожежою перед війною, та опісля *трьома літами* побуту як інтерновані в страшнім Талергофі, — а надто рівночасно до послідньої нитки, товаришині і доски у стіні ограблені, тепер наново помаленьку загосподарюються, віруючи в сю грядучу блаженну хвилину повної самопрояви усіх сил народа, якому вони як вміли і могли весь вік свій прагдою і любовію служили.

Син їх — *Др. Ілярій Свенціцький* родився 1876 р. в Буську, а гімназію і університет скінчив (1899) у Львові, де студіював математику та філософію, а крім того — під проводом проф. Шараневича та о. Петрушевича — славянознавство і археологію. Від р. 1898 став він помічником у Ставропигійським Музею, а в році 1899—1900 був студентом університету

та археологічного інститута в Петрограді. У війську служив він в Ціловці та в Полі, почім в р. 1902 узискав у Відні степенъ доктора із славянської філології та філософії. До р. 1905 був він помічником бібліотекаря при Народнім Домі у Львові, почім дістав посаду організатора при Народнім Музею.

В р. 1913 зістав він доцентом львівського університету. В р. 1915 вивезли його Москалі як заложника до Київa, де пробував до 1918 р. Покликано його також на університетського професора до Київa, де однак через воєнні замішання викладати не може.

Зато веде загально-освітні курси та підготовчі університетські у Львові.

В р. 1904 видавав І. Свенціцький у Львові москвофільський а радше чисто російський журнал „Живую Мысль“. Був то орган скрайно-москвофільської молодіжи, котра старалася цілком стати російською. Ті молоді люде почали носити московські фуражки (капкети) та косоворотки (сорочки з ковніриками запинаними на боці), заливалися демонстративно чаєм (Наддніпрянці і доси, навіть по урядах таке творять), співали московські пісні та говорили по московськи (так, як уміли) навіть в приватнім житю.

На чолі того руху стояв власне І. Свенціцький, котрий в „Живой Мысли“ сильно атакував старше кацапське покоління за непослідовність і помістив там також дуже знаменну статю про „рутенство“ та його характеристичні признаки.

Про сей молодо-кацапський рух та про самого І. Свенціцького оголосив дуже цікаві замітки і спомини звісний галицький кацап Симеон Бендасюк в редакційній ним в Нью-Йорку часописи „Прикарпатській Руси“.

Вскорі однак сей рух — так пише Бендасюк — зійшов зі своєї прямої і побідної дороги. І. Свенціцький попав у крайности. Держачись поглядів Достоевського (ур. 1821 р.), що „російська ідея — се служба всьому людству“, що „Росіянин — зі всіми погодиться“, що він „всечоловік“ і т. д., а надто перенявши поглядом Толстого, що „злу не треба противитись“ — Свенціцький почав проповідувати загальне примиренє з нашими непримиримими противниками на цілій лінії.

„Не треба і не належить вести боротьби з українськими сепаратистами ані навіть з Поляками, а треба лише узброїтись в російську культуру, котра одна освободить нас від

Останки IV. бригади Г. У. Армії на Чехах.

На долині, з лівої сторони від видця до правої: четар Яр. Сенчина, кмдт чети; чет. П. Возняк, кмдт чети і сотні; хор. Ів. Хандрицький, кмдт чети.

Середній ряд: 1. чет. П. Гринцишин, обозний; 2. чет. М. Володимир, кмдт пробовної сотні; 3. пор. А. Дацків, харчевий бригади; 4. сотник Осип Демчук, кмдт групи Сокаль-Белз, опісля 5. бригади, начальник штабу 5. сокальської, 21. збаражської і 4. золочівської бригади; 5. (в цивільнім) отаман Богуслав Шашкевич, кмдт групи, опісля 9. бригади, кмдт 1. дивізії, кмдт 21. бригади і кмдт 4. бригади; 6. сотник П. Газдайка, кмдт 7. піх. полка; 7. пор. Руд. Тіліх, кмдт сотні; 8. чет. Гн. Елішевський, кмдт чети артилерії.

Горішній ряд: 1. чет. М. Васильків, кмдт чети; 2. чет. П. Кіт, кмдт чети; 3. Хор. О. Тарнавський, обозний; 4. хор. Ст. Ієра, кмдт чети, опісля харчевий; 5. чет. Ом. Вець, кмдт чети і сотні; 6. чет. Р. Онишук, кмдт скоростр. чети; 7. саніт. хор. В. Гимон; 8. хор. В. Окис, кмдт чети; 9. чет. Е. Герман, кмдт арт. чети; 10. чет. Дм. Колодницький, кмдт батерії.

всякого чужого насильства в теперішности та обезпечить нас, як культурну особу одиницю — від всіх небезпек будущини. Коли-ж культура якогось народа — хоч-би і російського — покажеться слабою і не забезпечить його від утрати його національного облича, тоді — чи-ж не все одно? Як пропадати — так пропадати! Не достойні жити ті, що до життя неспосібні.“

І тому група кацапської молодіжи, що гуртувалась коло „Нової Жизни“ зірвала зі Свенціцьким та його „загальнолюдською.“

А далі пише Бендасюк:

„Будучи по своєму послідовним — Свенціцький постановив з тим, що — чи служити московській культурі, чи якій

Члени театральної трупи в укр. таборі в Ліберці на Чехах. (Пізніше в Йозефові.)
Сидять: І. Миханцьо; хлопчик Ієньо Н.; п-ні З. Андрієвська; п-ні Флєнтова. — Стоять:
Н. Дуда, В. Андрієвський (пізніше редактор „Соборної України“); Гайдукевич; Ткачук;
булавний Коник, звисний, завзятий борець; чет. Бринський, різьбар.

другій — се всьо одно, бо сьак чи так, а се вийде на користь цілого людства.“

Так одже він почав брати участь в „Записках укр. наук. товариства імени Шевченка“, говорити лише по українськи та уникати російської розговірної мови навіть тоді, коли стрічався з давніми товаришами, що після попереднього його погляду і далі говорили лише по московськи.

Сей внутренний розвій Дра Свенціцького, — навіть в представленю Бендасюка — дуже цікавий і поучаючий. Та він міг послідувати лише у чоловіка дуже характерного і без зайвих упереджень, чоловіка, що не звик поклонятися перед фетишами.

Москвофільська галицька молодіж переймаючи російські фуражки, косоворотки та російську мову — забувала на се, що у Росіян було се природне, бо се всьо було *таки їх, родиме*. Російській молодіжі в Москві і в голову ніколи не приходило переймати нпр. гуцульську ношу, гуцульські киятарі та сардаки, співати українські пісні (хйба виімково — але яко такі, чужі, хахлацькі) та говорити мовою Франка чи

Маковея. Се-ж би було прямо сьмішним та очевидно неприродним, як сьмішними і неприродними були ті старання москвофілів, синів українського народу, котрий має так гарну мову, таку гарну народну ношу і такі гарні звичаї і обичаї та культурний побут, що далеко визше стоїть від побуту московського мужика. Нагадаймо з одного боку лише „білі хатки“ на Вел. Україні а з другого хоч би „Деревню“ — коли не помиляюся — Буніна.

* * *

Не тут місце підносити заслуги Дра Свенціцкого як директора Нац. Музею, а з'осібна як знатока нашої іконографії та славянознавства. Для нас важна еще його діяльність як популяризатора науки, як чоловіка, що вільні поза заводовою працею хвили посвятив *научанню робітнього народа*. І тут він стає перед нами як правдивий громадянин, як учений, що не пліснів між плісню старих віків, але що має розумінє і для сучасної хвили, а зі старих літописей се витягає на світло денне, що кріпить і підбадьорює тепер живучих його братів до боротьби о існуванє народа!

І так: достойний син свого батька, а батько сина!

О. БАБІЙ.

Між своїми.

Наддніпрянець з Наддністрянцем	Другий каже: „Малоросе!
Посварились на війні	А у Азію не хоч?
І грозять взаїмно пальцем:	В нас культура, а в вас? Що се?
Всему винен ти — я ні!	Сало, чай, горілка, борщ!

Один каже: „Галичане!	Нуж питаємо у „правих“,
Де то вам, куди до нас?	Вони знають все як слід:
В Наддністрянців все погане,	Хто в нас кращий, пане брате?
А хороше тільки в нас.	Чи Дністер, чи Дніпр, наш дід?“

І хоробрість у нас славно!	І сказала так „правиця“:
Вірність — зради і не жди!	„Лайтесь, прийде ще пора,
А у вас — трава забавна!	Що ви можете лишиться
Гнеться все — сюди й туди!“	Без Дніпра і без Дністра!“

Евген Пуза

належить до тих нечисленних одиниць, котрі вже перед війною і в часі війни працювали в користь свого народа на Підкарпатю. Широку діяльність розвинув Евген Пуза в революційному часі по розпаді Австро-Угорщини а то як жовнір, політик і агітатор.

Евген Пуза уродився дня 2. лютого 1880 р. в нинішній Югославії, де його батько був державним урядником. Родина його походить з ужанської жупи, де його дід був уніятським попом. По укінченню середних шкіл посвятився військовості. Служив як старшина в австрійському полку піхоти ч. 91, в Празі. По укінченню технічних військових студій, працював в військовому географічному інституті у Відні. Тут познакомлюється з соціалістичним і робітничим рухом та працює як журналіст, дописуючи до різних часописей. Порівнюючи життя культурних народів, котрих доводилося йому стрічати, бачив як стоїть низько руський нарід під мадярським ярмом. В часі відпусток приїздив в рідні сторони, та студіював тогдішні відносини. Обсервуючи житеві відносини підкарпатського народа, дослідив, що жидівський капіталізм на спілку з державними урядниками використовує сей народ, та не дозволяє йому вирватися з глибокої темряви, щоби в той спосіб забезпечити собі дальше панованє і використовуванє темної маси. По якімсь часі він кидає військо, а по укінченню потрібних студій в Дебречині вступає до адміністраційної служби як нотар в Усть-Чорнім. Звідси переносять його до Ясіня, а відтак до Ізи. В тім часі розпочав він боротьбу проти жидівсько-капіталістично-адміністраційної спілки, в наслідок чого попав в неласку визших адміністраційних властей, котрі його часто переносять з одної місцевости до другої. Однак він тим не зражує, продовжає свою роботу, та де може там стає в поміч покривдженому народови.

Одиноким лікарством на ті кривди і зневаги, які дознавав руський народ, міг бути на його думку клич; „Проч з Мадярщиною!“ Підчас війни переслідували його також „ц. і к.“ власти як завзятого Славянина.

Наконець прийшов розпад Австро-Угорщини і самовизначеня поневолених народів. Евген Пуза зі всею самопосвятою поставився на бік революції. В Густі 1918 р. вибирають його заступником голови Руської (української) Народної Ради і делегатом до Станиславова та до Київa. Галицько-український уряд не був в силі сейчас дати військову поміч Підкарпатським Русинам, бо український народ в Галичині

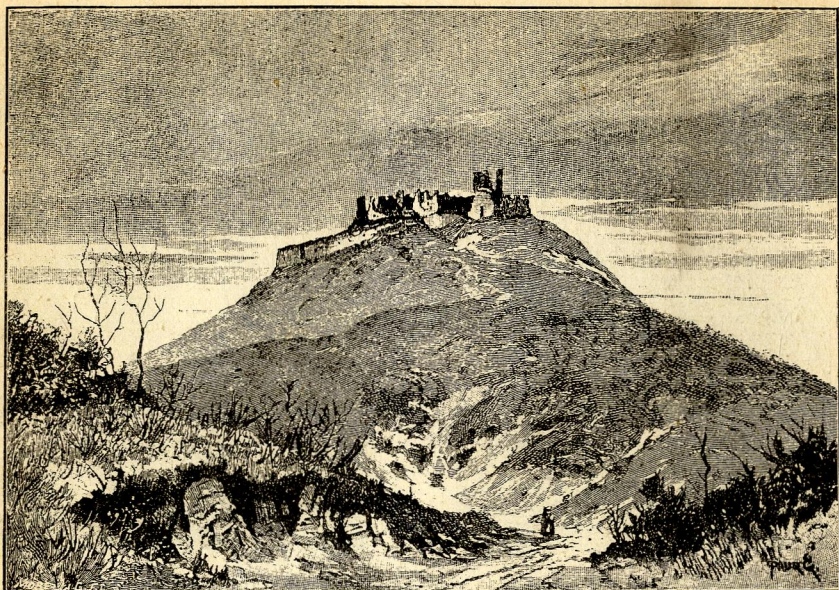
сам кровавився в нерівній боротьбі. Пуза вступив до галицько-української армії і як майор тої армії був командантом летунського відділу під Львовом. Щоби поладнати свої особисті і урядові справи вертає на короткий час на Підкарпатську Русь а по дорозі веде між народом агітацію проти Мадярщини. Підчас сеї роботи його ловлять Мадяри і засуджують на смерть. Майже чудом спасся він від неї. По розбитю галицької армії перейшов він на Чехословаччину. В тім часі познакомився він в Празі з американсько-руським діячем Гр. Жатковичем, та працював разом із ним.

Іменований чеськослов. правительством членом Директорії вертає на Підкарпатську Русь. Разом зі звисним соціалістичним діячем Янком Остапчуком закладає руську соц. дем. партію і часопис „Народъ“, котрий пізнійше перемінився на „Вперед“. Коло нього гуртуються свідомі діячі як академ. Стефан Клочурак, та селяне Іван Михалко, братя Іван і Василь Клемпуші, Дмитро Німчук і др. Разом з ними їздить він по цілм краю і організує руський робітний нарід.

Свою спеціальну увагу присвятив Пуза Гуцульщині, де народ є найсвідомійший, а праця його увінчалася гарними успіхами. Народ прозирає, горнєся до просвіти, закладає читальні та спілки. Евген Пуза має на Підкарпатській Русі багато ворогів.

В першій мірі виступають проти нього москвофіли котрі хочать конче зробити з Підкарпатської Русі московську губернію. В послідних часах нападає на нього також і чеська національна преса, котра підпирає штучний кацапський рух на Підкарпатській Русі. Та те все його не зражує і він веде дальше працю в цілі національно-політичного піднесеня Підкарпатських Русинів.

Михайло Ільків Марушак.

Руїни замку в Хусті (на Підкарпатській Русі).

Він має походити з 11. століття по Христі, та певні звістки про нього походять доперва з 12. століття. Тоді мав він велике значінє, яко оборона проти Татар, котрі через Карпати вдиралися на Підкарпатє. — В 18. століттю стояло там військо, але Йосиф 2-ий забрав його звідтам. Найбільше шкодили сему замкови громи, які його пару разів запалили. Час нищив його поволи, побою (даху) не було кому поправляти і сей замок розсипуєсь помалу. — Місточко Хуст має около 12 тисяч мешканців, з котрих більшість є Русинами. Хуст є тепер столицею марамороської жупи. Ї там седрія (судова столиця), суд повітовий, дирекція фінансова та руська гімназія.

ЮРІЙ ПЕНТЕЛЕЙЧУК.

Як спускалась ніч...

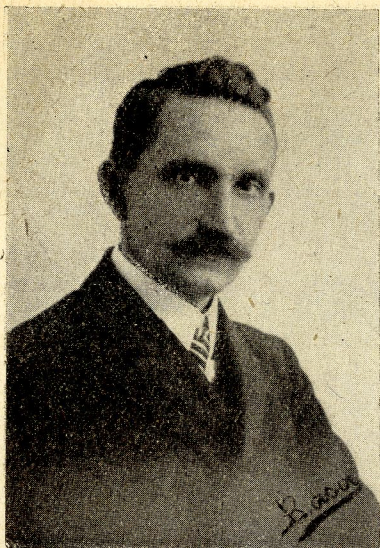
Як спускалась ніч,
З високих небес —
Наше село ожидало
Великих чудес...

Ї діждались чудес
Ми в кілька хвилин, —
Скоро в крові закупувся
Москви вражий син...

Як північ прийшла
Ї морила все сном —
Наше село обступали
Повстанці кругом...

А як зблідла ніч
Ї сонечко зійшло, —
З повстанцями святу волю
Стрічало село...

12. VIII. 921. р.

Др. Михайло Брацайко.

Др. Юліан Брацайко.

Два брати.

(Др. Юліан і Др. Михайло Брацайки.)

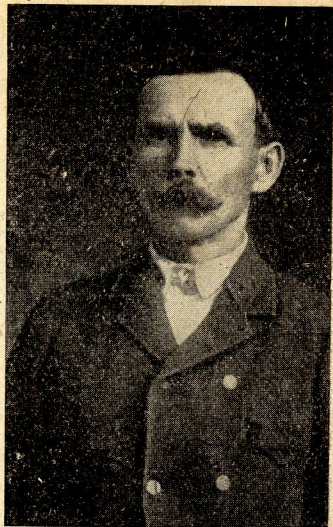
Між теперішніми діячами Підкарпатської Русі стоять в перших рядах два брати Брацайки — Юліан і Михайло. — Нема важнішого товариства або інституції, в котрій би сі оба брати або бодай оден з них — не брали живої участі. Старший *Юліан* уродився 19. цвітня 1879 р. в Глибокім коло Ужгорода. Він був членом первісної директорії, що мала Дра Жатковича на чолі, а тепер є головою товариства „Просвіта“, головою товариства інвалідів, вдів і сиріт „Надія“, директором „Підкарпатського Банку“, членом дирекції красового, кооперативного Союзу, та кількох інших економічних товариств, а надто членом управи „руської хліборобської партії“. Др. Юліан Брацайко працює головню на поли економічним і з тої причини часто розїзджає по краю для організації кооперативних товариств і вже за сих пару літ може виказатися дуже гарними результатами своєї праці.

Його молодший брат *Михайло* є вдачі спокійнішої, тихшої, але у нього є власне так звана „тиха енергія“, що не менше важна від „енергії голосної“, впадаючої в очи і звертаючої на себе увагу.

Михайло Брацайко родився 14. жовтня 1883 р. в Балажирі (Балажієві), де його батько був дяко-учителем. Коли Михайло мав 5-ий рік життя — перенісся його батько до Нанкова коло Хуста, де його мати ще й доси проживає. До гімназії ходив Михайло в Ужгороді та в Сиготі, а правничий факультет укінчив в Клузі (Клявзенбург) у Семигороді. Крім того студював він оден курс у Відні, де належав до студентського товариства „Січі“ та зазізнався з Др. К. Трильовським та деякими другими українськими послами. — В р. 1913 отворив він адвокатську канцелярію в Рахові, а в р. 1915 пішов до війська, де видержав аж до розпаду австро-угорської держави.

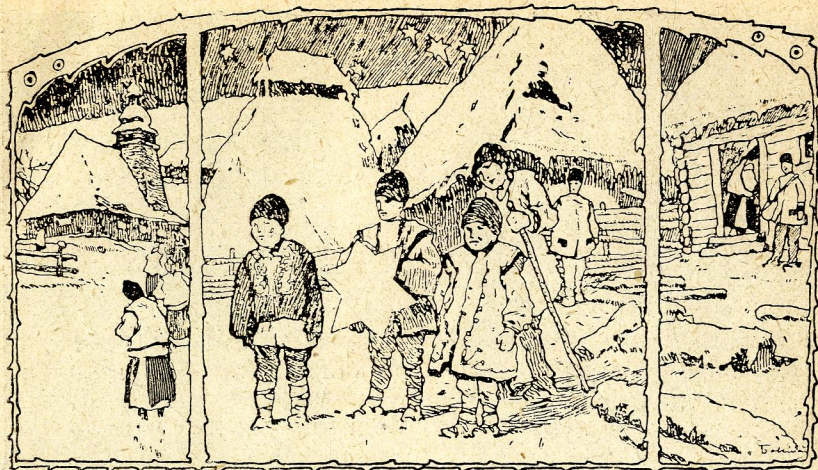
Дня 18. грудня 1918 р. вибрано його головою „Марамороської руської народної Ради“, а 21. січня 1919 на славнім зїзді підкарпатських Русинів в Хусті вибрано його рівнож головою „Центральної руської народної Ради“. В р. 1920 перенісся Др. Михайло Брацайко до Ужгороду, де став редактором „Руської Ниви“ та секретарем „руської хліборобської партії“, котрий то уряд виконував попередно Др. Юліян Брацайко. Редагована Др. Михайлом Брацайком „Руська Нива“ — се попри соц.-дем. „Вперед“ — одна з найкрасших підкарпатських часописей і заслуговує на енергічне ширене і підпомогу.

У вересні 1921 р. загостив президент чесько-словацької республіки Др. Масарик на кілька годин до Ужгороду і тоді торжественно заявив, що *автономія* Підкарпатської Руси буде відповідно до санжерменського договору стисло переведена. Від тоді бачимо у всіх — без ріжниць партій — підкарпатських руських часописах великі, білі плями на місци, де були статі поконфісковані чеською владою. Є се наглядні докази „славянофільства“ наших чеських братів. — Гостина п. президента Масарика в Ужгороді була еще і сим інтересна, що на обід даний в його честь, не запрошено ані одного Русина. Одним словом — автономія, хоч куда!

Андрей Товт

господар і староста (начальник громади) в Дравці, селі коло Ужгорода. Він жив якийсь час в Америці а тепер є головою і дуже ревним членом руської хліборобської партії. Таких нам більше!

Різдво на Підкарпатській Русі. (Рисунок проф. Й. Бокшая з Ужгороду.)

Маємо надію, що брати Брацайки видержать витревало і сі тяжкі часи та доживуть хвилі, коли слово „автономія“ перестане бути пустим звуком а стане дійсністю, то є, коли управа Підкарпатської Русі — відповідно договорам: філадельфійському та санжерменському — перейде в руки самих Русинів.

Іван С.

Лист невірної жінки.

Інтересний „людський документ“.

Як знаємо війна знищила не одно щасливе подружжє, і у всіх державах, що брали участь у всесвітній війні, існувало би далеко більше щасливих і вдоволених подружж, коли би війна не була цілого ряду подружж насильно розлучила і не приневолила жінок самим, без чоловіків жити. Многі із них — а звичайно не були се найгірші — не мали потім прямо сили опертися палкості власної крові і... пошпоталися. І коли чоловік нарешті, нераз ранений або зхорований вернув з війни домів, то жінка, що зломилася йому вірність, не мала звичайно відваги йому до сего признатися, але відкладала се з дня на день. Рівночасно однак не мала вона і сили зірвати з новим приятелем, а з того виходило таке, що стояла межі двома мужчинами, аж нарешті все виходило на світло денне, а чоловік опираючись на факт чужоложства вносив проти неї

скаргу о розлуку від стола і ложа або — як до постанов законних обов'язуючих в данім краю — о цілковитий розділ подружжя. В такім случаю мусів він з тимбільшою певністю процес виграти, що суди уважають се власне за найбільш понижаюче і кривдяче, коли жінка допускає чужоложства зглядом свого чоловіка, що стояв на фронті, лицем д'ляцію до ворога.

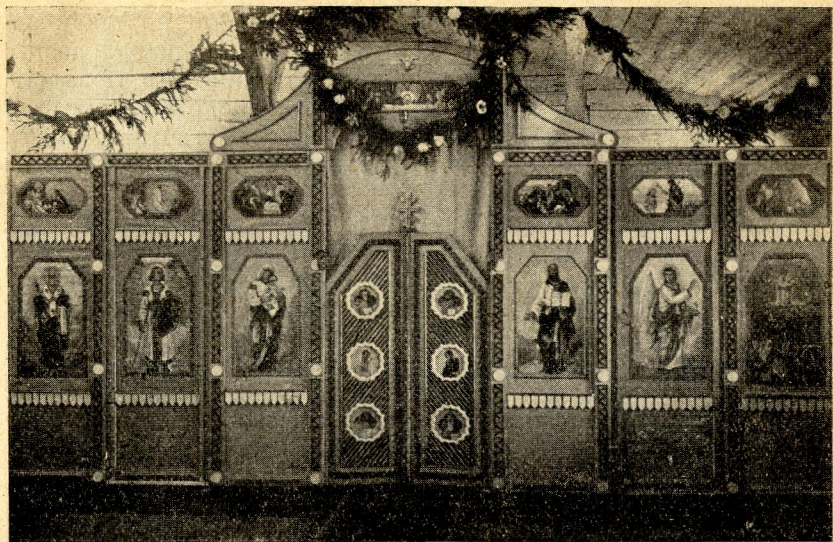
Часописи писали недавно про справу майора Борільта, котрий довгий час перебував в полоні і майже п'ять літ жив далеко від своєї жінки. Вернувши до вітчизни він — по двох роках — вніс проти своєї жінки скаргу о чужоложство і предложив судови від неї лист дуже характеристичний тай таки — правду сказати — за серце хапаючий.

Майор Борільт оженився був з молодою дівчиною з так званого „доброго товариства“. Подружжя, заключене ще пару літ до світової війни — було дуже щасливе, поблагословлене двома діточками, що дуже гарно розвивались. Були всі вигляди на мирне і щасливе житє подругів. Та ось вибухла війна, майор Борільт мусів іти на фронт і вже по кількох місяцях попався в полон. По закінченю війни вернув він до дому і навіть нічого не знав, що жінка підчас його неприсутности стала йому невірною. Доперва по двох роках жінка, мучена викидами совісті — полишила хату і сімю, а йому лишила ось якого листа:

Дорогий Йое!

Через цілий час тих двох майже років, від коли Ти між нами знову пробуваєш, я може зі сто разів пробувала признатися Тобі, що підчас Твоєї довгої неприсутности я не могла опертись моїм змислам і стала Тобі невірною.

Усе і все на ново хотіла я Тобі сказати усю правду, однак усе здержувала мене обава, що сим Тобі зроблю велику прикрість, а дальше згляд на наші діти, котрі преці нічим не завинили і мали би лише через се потерпіти, що я не мала фізичної сили через п'ять довгих років самотною жити та обходитись без поцілунків, котрих так прагнула моя душа. Вір мені Йое, що я Тебе і лиш Тебе любила, та що другий мущина, що вмівався у моє житє, був лише звичайним орудієм заспокоєня моєї пристрасти. Я його не любила і він був мені обоятний і коли Ти повернув і я його вже більше не бачила — я і хвилі не забанувала за ним. Противно — я підчас Твоєї неприсутности тужила лише за Тобою, та чи то в день

Іконостас походної церкви 6-ої стр. дивізії. — Ся походня церков св. Покрови збудована в таборі интерн. укр. армії в Александрові на Куявах (в Польщі) заходами командіра сеї дивізії генер. Безручка та дивізійного пан-отця Петра Білона.

чи в ночі все я собі в моїй уяві представляла, якби то було коли би нараз отворилися двері і Ти ввійшов до хати, визволений з полону і свободний, щоби на ново як давнійше зажити зі мною і з діточками семейним житєм. Та на жаль се було неможливе, се були лише пусті надії і бажання, що не могли так скоро сповнитися.

І так я піддалася впливови моєї горячої крови і ошукувала Тебе з чоловіком, котрий не є достоен навіть розв'язати ременів Твоїх черевиків і для котрого я — се повторяю з натиском — не мала ні найменшої правдивої прихильности. Правда, все се я моглаби перед Тобою затаїти і Ти правдоподібно ніколи не довідався, що я стала Тобі невірною, так як я все вважала на Твоє добре ім'я і старалася, щоби ніхто не довідався про мою віроломність. Однак мені стало нарешті неможливо жити далше з ложею в серці при боці чоловіка, котрого я люблю і котрий мені на сліпо довіряв.

А Тебе я знаю занадто добре і знаю, що Ти тепер проти мене внесеш скаргу о чужоложство і розведешся зі мною. Та помимо сего я роблю отсей крок, котрий Ти з певністю зрозумієш. Пришли час від часу до мене діти і не кажи їм

Курс молочарський у Фрідлянді на Чехах. Учасники члени укр. бригади в Нім. Яблоннім.
Сидять: чет. Ріпецький, сот. Войтечко, учит. п-ні Е. Прокш, директор Ток, проф. Моррес,
проф. Банах, чет. Іалат.

ніколи, що було причиною, що ми не живемо даліше разом.
Пращай на все. Я й тепер як і давнійше люблю Тебе не-
висказано.

Марія.

* * *

Сей лист перечитаний підчас розправи в суді викликав
глибоке вражінє і можна з певною підставою сподіватися,
що майор Борільт, котрий рівнож глибоко любить свою по-
другу, простить їй і знов так як би нічого не було, прийме
її до себе.

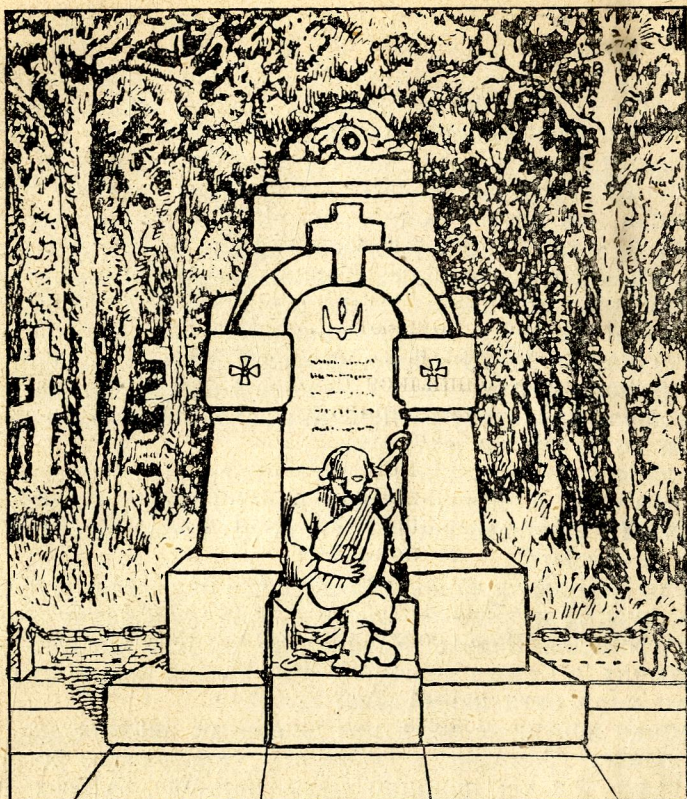
Ось таке пише одна німецька газета, з котрої ми повиспий
звіт взяли і тут в переводі подаємо. Часопис не подає в якій
місцевості то сталось і як та справа між двома любячимися
супругами закінчилася. І справді требаби мати камінне серце,
щоби не зворушитися при читаню сего листа бідної жінки,
одної з тисячів жертв всесвітної війни. Бо не лиш кілька
мільонів здорових, в силі віку муштин, наложило у тім страшнім
кровопротитю головою, не лиш кілька мільонів стало на ціле
житє каліками, але та війна зруйнувала тисячам людей, що
навіть ненарушми на тілі повернулись до дому, їх родинне

щастє, а в многих случаях сталася причиною страшних родинних драм, а навіть убійств.

Треба-ж бути чоловіком і зрозуміти положенє такої нещасливої молодой жєнщини, що привикла, як каже та безталанна Марія, до подружних поцілунків, до палкого кохання, а раптом стала ні вдовою ні дівчиною і то не на пару неділь чи місяців, але на цілі роки. І чиж диво, що тисячі жінок улягло тій могучій, природній силі, що кидає жєнщину в обаятя мущини, тим більше, що в краю лишилось не мало ще мущин, котрі без скрупулів старалися використати нагоду.

Правда, чоловіки є в таких справах безглядні і поводяться лише еґоїзмом. Они забувають, що і вони звичайно підчас довголітної неприсутности в дома, особливо коли не попали в полон, також не лишилися без гріха, але нераз заплатили дань могучому домаганю природи. І власне мущина при рішеню сего питання аж занадто висуває наперед свій еґоїзм і стає на становищі, що: мені вільно, а жінці зась! Се і по части зрозуміло, бо невірність жінки може мати часом дуже наглядні наслідки, а іменно неправесні діти. Але і в тім случаю треба стати на становищі вищім, на становищі людяности і уявити собі ту правду, що тут не жінка винна, але обставини, то є — війна, котра на цілі роки забирала чоловіка від родинного огнища, розлучувала подруже та одну і другу сторону наражала на величезні покуси. І навіть той не сміє кинути на таку нещасливу, через обставини „невірну“ жінку каменем, хто і сам позістав „вірним“. Се впрочім у людей, що місяцями стояли в стрілецьких ровах, легше є зрозумілим, як би було зрозумілим у жінок, що полишилися серед давних обставин, між людською товпою, котра не все вміє пошанувати в жєнщині жінку героя, що зі зброєю в руці рідний край від ворога захищає.

І навіть коли нема війни — заходять нераз обставини, що витворюють дуже подібне положенє. Ось возьмім нпр. випадок, що чоловіка засуджено на кілька років вязниці. В декотрих державах є се достаточною причиною до цілковитої розлуки подружа. Та після § 111 австрійського закона цивільного, котрий ще й доси обовязує у Східній Галичині, навіть таке примусове розлученє подругів як довголітна тюрма, не є достаточною причиною до цілковитої розлуки подружа, коли бодай одна сторона підчас його заключеня була римсько- або грекокатолицької віри. І тут власне виходить на верх так наглядна несправедливість сеї законної постанови, прийнятої до закона цивільного під впливом католицького духовенства.

Пам'ятник для підстаршин і стрільців г. у. армії, що померли в таборі в Німецькій Яблонні. (Після проєкту чет. Бринського.)

Ми на сім місці звертаємо увагу Вп. Читачів „Чорногори“ на оповідане Михайла Павлика під заголовком: „*Ребенщукова Тетяна*“. Він написав і видав се оповідане ще 1878 року в „Громадським Друзі“ і за се оповідане дістав *пів року тюрми*, котру і відсидів. Те оповідане вийшло тепер яко ч. 4 „Народної Бібліотеки Чорногори“ і можна його дістати разом з другими виданнями „Чорногори“ в адміністрації сего видавництва.

Вертаючи до порушеного питання мусимо завважити, що виїзд чоловіка на заробкову еміграцію чи куди инде в далекий край викликає для полишеної в краю жінки положенє цілком подібне до положеня тої Марії, що писала наведений вгорі лист. Такий емігрант мусить собі відразу уявити, на яку не-

безпеку наражає через свій виїзд своє подружнє житє. Одинока розв'язка, коли не може чим скорше вернути до дому, є спровадити жінку, — коли лиш його заробкові обставини на се позволяють — до себе на чужину. Колиж мимо сприяючих обставин сего не робить, то най не нарікає, коли в його не-присутности станєся щось такого, чого би він собі не бажав. Будь що будь най не забуває, що й він не святий і най має виrozumіне для другої людини, котрій він, як то кажуть, світ зав'язав, а котру лишив без своєї опіки на ласку і неласку судьби та „добрих“ сусідів. Колиж обставини вже так розвинулися, що наступило цілковите відчуженє подругів, а ще до того одна й друга сторона знайшла собі нову відповідну пару, то найліпше піти дорогою, якою ідуть в подібних случаях горожани других держав і — коли можна — перевести в законній дорозі цілковиту розлуку та в законній дорозі побратися з новою подругою чи подругом.

Селянсько-радикальний клуб Національної Ради поставив був ще в 1919 р. підчас засідань сеї Ради в Станиславові внесенє (Др. Трильовського, А. Онищука і тов.) на зміну § 111 закона цивільного.

Коли Західно-українська Республіка буде остаточно уґрунтована, мусить негайно перевести відповідну законну реформу. Що до громадян Великої України, то там вже після давнішого обов'язуючих, а і після нових законів розлука така під певними умовами може бути переведена.

Питанє порушенє нами має величезне значінє для соток тисяч наших громадян, а розумне і справедливе його вирішенє є ще і з сеї причини дуже потрібне, бо розходиться о се, щоби не родились діти з клеймом неправесного походження. Вправді вони в нічім не винні і само понятє неправесности є чимсь некультурним і нелюдським, але доки що той пересуд грає ще в суспільности певну ролю і тому треба з ним числитися.

Кирило Т.

Вже вийшла славна повість Михайла Павлика

РЕБЕНЩУКОВА ТЕТЯНА.

За сю повість мусів М. Павлик відсидіти шість місяців тюрми.

Чотири примірники з оплатою поштовою стоять лише 1 дол.

Посилати на адресу:

Dr. Dmytro Koropatnyskyj in Wien VIII, Langeg. 14 (Europa, Austria)

СПІШИТЬСЯ ЗАМОВЛЯТИ!

Львів. Бібліотека
АН УРСР
17.219

З друкарні Христофа Райсера Синів.

Український Голос

Виходить раз на тиждень. — Адреса: The Ukrainian Voice, Box 3626, Winnipeg, Man. Canada. — Стоїть річно 2.50 долари.

Українське Слово

Виходить що тижня. — Адреса: Berlin-Schönberg I. Hauptstraße 11. — (Europa, Germania). — Стоїть 1 долара на 3 місяці.

Український Голос

Виходить раз на тиждень в Перемишлі. (Ул. Побереже ч. 1) — Стоїть річно 1 долара.

Соборна Україна

Виходить раз на тиждень у Відні, VIII. Josefstädterstraße 9. — Стоїть 1 долар на 3 місяці.

Каменярі

Орган укр. учительства на Буковині. — Адреса: Czernovitz, Rosch-gasse 8. (Europa, Rumänien, Bucovina). — Стоїть 4 долари річно.
Учителі! Попрайте свій орган!

Нова Українська Трибуна

Дневник. — Стоїть місячно 1 долар. — Адреса: Warszawa, Nowy Swiat 22. (Polen.)

Лис Микита

Виходить 2 рази в місяць. — Стоїть на $\frac{1}{2}$ року 1 дол. 25 цент. — Адреса: Lys Mykyta Publishing Co. — 335 E. 18th. St. New York, N. Y. (U. S. America.)

Канадійський Ранок

Виходить що тижня. — Стоїть на рік 2 долари. — Адреса: 174 Logan, Av. East. Winnipeg Man. Canada.

Дніпро

Орган укр. правосл. церкви. — Виходить що суботи. — Стоїть на рік 2 долари. — Адреса: „Dniπρο“, P. O. Box 1011 (Ch. St.), Trenton, N. J. (U. S. America.)

Народне Слово

Виходить що тижня і стоїть на рік 2.50 долара. — Адреса: 527—2nd Av. Pittsburg, Pa. (U. S. America.)

Січові Вісти

Стоїть річно 2 долари. — Адреса: 2241 Rice Str., Chicago Illinois. (U. S. America.)

„ЧОРНОГОР

ілюстроване письмо для робітного народа виходить не-
періодично у Відни, а передплата на 10 чисел (з додат-
ком двох книжок) — виносить лише **один долляр!**

Се дуже важке, що кожде число „Чорногори“ становить
само для себе **замкнену цілість.**

Передплату треба висилати на адресу:

Dr. Dmytro Koropatnyckyj in Wien

(VIII, Langegasse 14) Europa, Austria.

Наші братя в Канаді зроблять найліпше, коли зложать
по долярови і вишлють зібрану суму дрефтом виставле-
ним на **фунти штерлінґи**, бо канадійські долляри стоять
в Австрії надто низко. Та висилки не треба відкладати,
але коли нема під рукою других охочих — най кожний
про себе самого пішле зараз хочби і одного доляра.
Тільки не шукати „рутенських“ чи там „малоросійських“
викрутів і не відкладати!

Висилаючи передплату — добре вще доложити одного
доляра на чотири примірники „**Ребенщунової Тетяни**“
М. Павлика. — Се чудове і великого значіння оповіданє,
за котре Павлик мусів відсидіти **6 місяців тюрми.**

Для проби подаємо тут зміст числа **3-го „Чорногори“**:
1. Порука (вірш Ф. Шіллера в переводі Федьковича,
з 2 гарними образками.) — 2. Житєпись Ф. Шіллера з його
портретом. — 3. Спис творів Ф. Шіллера, що вийшли
в українськїм переводі. — 4. Статя Кирила Т.: Що чи-
тають Американці? — 5. Др. М. Л.: Статя про житя і зна-
чіня М. Драгоманова (з портретом). — 6. Про робітничу
„Олімпіяду“ в Празі (з 4 образками). — Крім того є ще 4
образки з житя інтернованої велико-української армії.

Як бачите — є що читати і на що дивитись!

„Чорногору“ редагує **Др. К. Трильовський.**

Його адреса: **Wien, XVIII. Martinsfr. 13.** (Europa, Austria.)

7099

кожда ннижочна становить цілість.

Неперіодичне письмо для робітного народа під редакцією
Др. К. Трильовського.

ОСИП МАКОВЕЙ.

3 „Подорожи до Київа“.

ВІДЕНЬ. [1922].

Том I.

Накладом „Чорногори“, спілки з о. п.

Ч. 4.

З друкарні Христофа Райсера Синіє.

Made in Austria.